

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-9 (10) КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ЗІ
ЗНИЖЕНИМ СЛУХОМ**

Українська мова

6-7 класи

Укладач: **Жук В.В.**, завідувач лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України

Київ – 2014

Українська словесна мова як мова навчання

Програма з української мови є адаптованим варіантом програми загальноосвітньої школи, що відповідає вимогам цензової освіти дітей глухих та зі зниженим слухом.

Розподіл тем по класам здійснено з врахуванням структури спеціальних загальноосвітніх шкіл для глухих дітей та дітей зі зниженим слухом.

Зміст навчального матеріалу здебільшого збережено, вилучено або змінено ті елементи змісту, які не відповідають сенсорним та мовленнєвим можливостям дітей з порушеннями слуху. Зокрема, розділ «Аудіювання» замінено на розділ «Сприймання і розуміння мовлення».

Вимоги до навчальних досягнень учнів адаптовані відповідно до специфіки сприйняття мовлення дітьми з порушеннями слуху.

Програма доповнена корекційно-розвивальною лінією, до складу якої увійшли мовленнєвий і не мовленнєві напрями роботи.

Кількість навчальних годин може змінюватися у відповідності до діючих Типових навчальних планів. Розподіл часу за темами визначає вчитель з міркувань доцільності у кожному класі.

6 клас

Мовленнєва змістова лінія

№ п/п	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня мовленнєвої компетентності учнів
1.	<p>Відомості про мовлення</p> <p>Повторення матеріалу про мовлення, вивченого у попередніх класах.</p> <p>Загальне уявлення про мовлення.</p> <p>Види мовленнєвої діяльності (сприймання і розуміння, читання, говоріння, письмо).</p> <p>Типи мовлення (розповідь, опис, роздум) (практично).</p> <p>Жанри мовлення (оповідання, лист, повідомлення, план роботи, оголошення), особливості їх побудови.</p> <p>Стилі мовлення (розмовний, художній, науковий).</p> <p>Загальне уявлення про ситуацію спілкування та її складники: учасники (той, хто говорить або</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>має уявлення про мовлення як явище;</p> <p>знає і використовує його види: сприймання і розуміння, читання, говоріння, письмо;</p> <p>визначає ситуацію спілкування, її складники;</p> <p>визначає тему і основну думку висловлювання;</p> <p>розрізняє стилі мовлення (розмовний, художній, науковий), типи мовлення (розповідь, опис, роздум), жанри мовлення (оповідання, лист, повідомлення, план роботи, оголошення);</p> <p>розпізнає текст, його структурні особливості (зачин, основну частину, кінцівку);</p> <p>розділяє текст на логічні частини (з допомогою вчителя);</p> <p>переказує за простим планом, складеним колективно, короткий текст з використанням опорних слів, словосполучень, піктографічних зображень, малюнків тощо;</p>

	<p>пише; той, до кого спрямоване мовлення), тема та основна думка висловлювання, мета й місце спілкування (практично).</p> <p>Повторення вивченого про текст, його основні ознаки та структурні особливості: зачин, основна частина, кінцівка, послідовність викладу змісту, використання мовних засобів зв'язку між частинами тексту (повторення).</p> <p>Простий план власного висловлення.</p>	<p>дотримується основних правил ведення діалогу; складає власне висловлювання за простим планом (складеним самостійно або з допомогою вчителя).</p>
2.	<p style="text-align: center;">Види робіт</p> <p><i>Сприймання і розуміння зверненого мовлення</i> Сприймання і розуміння усного зверненого мовлення. Сприймання і розуміння текстів діалогічного і монологічного характеру, що належать до стилів: розмовного, художнього, наукового; типів: розповідь, опис (в т. ч. опис окремих предметів, тварин), роздум; жанрів мовлення: оповідання, казка, легенда, переказ, пісня, вірш, загадка; прислів'я, приказки. Усвідомлення під час слухо-зорового сприймання та читання емоційно-оцінної інформації, вираженої у висловлюванні. Знаходження частин тексту за поданим простим планом та вказівкою вчителя. Знаходження у тексті відповідей на запитання вчителя.</p> <p style="text-align: center;"><i>Читання мовчки і вголос</i></p> <p>Читання мовчки текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до стилів: розмовного, художнього, наукового; типів: розповідь, опис (зокрема опис приміщення й</p>	<p>Учень (учениця): уважно сприймає і розуміє усні висловлювання, побудовані із знайомих слів і конструкцій, з опорою на видимі артикуляційні образи та доступні звукові сигнали, враховує міміку та емоційні прояви того, хто говорить (читає), ситуацію; усвідомлює під час слухо-зорового сприймання та читання смисл емоційно-оцінної інформації, вираженої у висловлюванні словесно та емоційно; усвідомлює зміст прочитаного, спираючись на знайомий матеріал, ілюстрації, тематику, з'ясовує незрозумілі елементи; знаходить частини тексту за поданим простим планом та вказівкою вчителя; знаходить у тексті відповіді на запитання вчителя; визначає тему й основну думку, причинно-наслідкові зв'язки, основну й другорядну інформацію; розрізняє емоційно-оцінну інформацію, прямо виражену в висловлюванні; висловлює ставлення до змісту; читає мовчки незнайомі тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення, за вибором учня або вчителя, які за змістом та структурою мовленнєвих одиниць відповідають мовленнєвим можливостям дитини; переглядає доступні за обсягом, структурою та змістом тексти, знаходить в них указані вчителем елементи тексту й змісту (виділені спеціальним шрифтом слова, розділові знаки, виноски, кількість абзаців на сторінці тощо, пряму мову</p>

	<p>природи), роздум; жанрів мовлення: оповідання, замітка, стаття, п'єса, вірш, казка, байка, легенда, переказ, пісня; загадка, прислів'я, приказки (за вибором).</p> <p>Читання вголос художніх, ділових, науково-популярних текстів, що належать до таких жанрів мовлення, як оповідання, стаття, замітка, п'єса, казка, байка, прислів'я, приказки, загадки (вивчення деяких для збагачення власного мовлення).</p>	<p>й діалог тощо), основну й другорядну інформацію; осмислює й запам'ятовує найважливіші змістові віхи прочитаного; виділяє у тексті мікротеми (самостійно або з допомогою вчителя); добирає до них заголовки(самостійно або з допомогою вчителя); складає план готового тексту; оцінює прочитаний текст з погляду його змісту та виразності мовного оформлення; висловлює своє ставлення до змісту прочитаного тексту; читає вголос знайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення (складніші порівняно з попереднім класом), з прийнятною швидкістю, плавно, за вибором учня або вчителя, які за змістом та структурою мовленнєвих одиниць відповідають мовленнєвим можливостям дитини знаходить у нових текстах указані вчителем структурно-змістові елементи тексту (виділені спеціальним шрифтом слова, розділові знаки, виноски, кількість абзаців на сторінці тощо, пряму мову й діалог) у знайомому тексті елементи змісту (порівняння, опис чи роздум, висновки, ключові слова або пропущені слова тощо), основну й другорядну інформацію; осмислює й запам'ятовує найважливіші змістові віхи прочитаного; знаходить у тексті мікротеми (<i>про ...</i>, <i>про ...</i>); добирає до них заголовки з допомогою вчителя; складає план готового тексту (самостійно чи колективно, з допомогою вчителя); висловлює своє ставлення до змісту прочитаного тексту з допомогою доступних мовленнєвих засобів. розповідає напам'ять вірші, прислів'я, приказки, близько до тексту короткі прозові твори або уривки (дотримання орфоепічних та інтонаційних норм відповідно можливостей дитини); розділяє речення на смислові відрізки паузами, орієнтуючись на розділові знаки, виділяє голосом ключові слова (знайдені самостійно або з допомогою вчителя); оцінює прочитаний вголос текст (його зміст і мовне оформлення).</p>
3.	<p>Відтворення готового тексту, переказ Говоріння Перекази художніх текстів розповідного</p>	<p>Учень (учениця): переказує усно та письмово докладно, стисло, вибірково сприйняті на слухо-</p>

<p>характеру з елементами опису приміщення, природи. Перекази текстів наукового стилю з елементами роздуму.</p> <p style="text-align: center;">Письмо</p> <p>Перекази (докладні, стислі) художніх текстів розповідного характеру з елементами опису приміщення й тексту-роздуму. Вибіркові перекази художніх текстів розповідного характеру з елементами опису природи. Докладний переказ тексту художнього стилю із творчим завданням (опис природи чи приміщення).</p>	<p>зоровій основі, а потім самостійно прочитані тексти художнього та наукового стилів мовлення, доступні за обсягом, змістом та структурою, за планом, складеним самостійно або колективно з допомогою вчителя; помічає й виправляє недоліки у своєму й чужому мовленні за вказівкою та з дозованою допомогою вчителя; оцінює текст (його зміст і мовне оформлення), використовуючи доступні мовленнєві засоби.</p>
<p>4. Створення власних висловлювань: Діалогічне мовлення Діалог, його розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з особистими враженнями від певних подій, спостереженнями, обміном думками, життєвим досвідом учнів (діалоги-знайомства, діалоги-розпитування, діалоги у публічних місцях – у магазині, в аптеці, на вулиці тощо), за поданим початком, малюнками.</p> <p style="text-align: center;">Монологічне мовлення. Твори Говоріння</p> <p>Твори-описи приміщення та природи на основі особистих вражень у художньому стилі. Твір-оповідання за жанровою картиною. Повідомлення на лінгвістичну тему в науковому стилі.</p> <p style="text-align: center;">Письмо</p>	<p>Учень (учениця): розігрує діалоги невеликого обсягу (кількість реплік залежить від можливостей дітей) відповідно до запропонованої ситуації спілкування, за зразком, заданим початком, опорними словами, малюнками (дотримання орфоепічних норм залежить від мовленнєвих можливостей дитини); добирає мовленнєвий матеріал для власних висловлювань самостійно із знайомих мовленнєвих одиниць або з даних вчителем; використовує репліки для стимулювання, підтримання діалогу, дотримується теми, враховує мету висловлювання; дотримується правил мовленнєвого етикету; висловлює особисту позицію щодо обговорюваної теми, використовуючи доступні мовленнєві засоби; складає усні та письмові твори (вказаних видів) колективно з допомогою вчителя з урахуванням мети й адресата мовлення, типу і стилю мовлення; підпорядковує висловлювання темі та основній думці; використовує вивчені мовні засоби в тексті; додержується вимог до оформлення твору;</p>

	<p>Твір-опис приміщення на основі особистих вражень у науковому стилі. Твір-опис природи за картиною в художньому стилі. Твір-роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і вражень у художньому стилі. Твір-оповідання на основі побаченого. Замітка в газету типу роздуму про вчинки людей. <i>Ділові папери.</i> План роботи. Оголошення.</p>	<p>додержується основних правил спілкування; знаходить і виправляє недоліки та помилки в змісті, побудові й мовному оформленні власних висловлювань за вказівкою вчителя; складає план роботи самостійно або з допомогою опорних слів, піктограм, малюнків; складає оголошення на задану тему з допомогою запитань вчителя або опорних слів; складає лист батькам, другу з коротким описом того, що відбувається, вказує адресу.</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Інтер'єр і пейзаж у літературному творі; характеристика літературного героя; відгук про невеликий твір (література); переказ текстів наукового стилю (історія, природознавство); усні роздуми на математичні теми (математика); опис змісту й художніх засобів творів живопису, які зображують інтер'єр, пейзаж; усна розповідь або письмовий твір за змістом жанрової картини (пейзаж, про вчинки людей); опис кольорів, властивостей, багатства докiлля (образотворче мистецтво).</p>		

Мовна змістова лінія

№ п\п	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня мовної компетентності учнів
1.	<p>Вступ Значення опанування української словесної мови для життя у суспільстві, її краса і багатство.</p>	<p>Учень (учениця): розуміє значення опанування словесної мови для життя у суспільстві; усвідомлює красу і багатство української мови.</p>
<p>Повторення, узагальнення й поглиблення вивченого у попередніх класах</p>		
2.	<p style="text-align: center;">Словосполучення й речення</p> <p>Головні члени речення. Просте речення. Звертання. Вставні слова. Однорідні члени речення в простому реченні. Складне речення. Пряма мова.</p>	<p>Учень (учениця): розрізняє словосполучення й речення, прості й складні речення, типи й стилі мовлення; визначає головне й залежне слово в словосполученні, головні й другорядні члени речення; знаходить у реченні вставні слова, звертання та однорідні члени речення; називає частини мови, якими вони виражені;</p>

<p>Діалог. Структура тексту: зачин, основна частина, кінцівка; відоме й нове. Тема й основна думка тексту. Морфологія Частин мови, їх ознаки. Будова слова. Значущі частини слова Основа слова і закінчення. Корінь, префікс, суфікс. Форми слова і спільнокореневі слова. Фонетика. Графіка. Орфоенія. Букви і звуки. Голосні і приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінки і глухі. Вимова приголосних. Уподібнення приголосних. Спрощення у групах приголосних. Звукове значення букв <i>я,ю,є,ї,щ</i>. Склад. Наголос. Орфоепічний словник. Вимова наголошених і ненаголошених голосних, ненаголошені голосні <i>е,и,о</i> в коренях слів. Чергування голосних і приголосних (найпоширеніші випадки, практично). Правопис Розділові знаки в простому реченні. Розділові знаки у складному реченні і при прямій мові й діалозі. Орфограми і пунктограми.</p>	<p>розставляє розділові знаки в простих ускладнених реченнях, складних реченнях; будує речення зі звертаннями, вставними словами, однорідними членами речення; складає усні й письмові монологічні й діалогічні висловлювання на певну соціокультурну тему відповідно до визначеної комунікативної мети на основі власного життєвого досвіду, використовуючи звертання, вставні слова, прості й складні речення з прямою й непрямою мовою та діалоги; визначає частини мови за їх ознаками; виділяє у слові основу і закінчення, корінь, префікс, суфікс; розрізняє форми слова і спільнокореневі слова; усвідомлює, що вивчає фонетика, графіка, орфоенія, орфографія; розрізняє в словах тверді й м'які, дзвінки й глухі приголосні, ненаголошені й наголошені голосні звуки; розрізняє звуки і букви; знає значення букв <i>я, ю, є, і та щ</i>; вимовляє звуки в словах відповідно до орфоепічних норм (за можливостями дитини); користується орфоепічним і орфографічним словниками (за необхідності з додатковими поясненнями вчителя); правильно пише слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє орфоепічні й орфографічні помилки на вивчені правила (самостійно або за вказівкою вчителя); використовує логічний наголос для виділення слів із смисловим навантаженням (знаходить їх самостійно або виділяє вказані вчителем слова); застосовує орфоепічний словник і словник наголосів для самоконтролю власної вимови (самостійно або з додатковими поясненнями вчителя); складає повідомлення, твори на певну соціокультурну тему, використовуючи засвоєні слова, дотримуючись інтонації як риторико-мелодійного боку мовлення, мовних норм (за можливостями дитини); ділить слово на склади, виділяє наголос; розпізнає у словах і словосполученнях явища уподібнення, спрощення,</p>
--	--

	<p>Перенос слів. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних та збігу однакових приголосних звуків. Правопис знака м'якшення й апострофа; подвоєння букв у загальних і власних назвах. Вживання сполучень <i>ьо, йо</i>. Внутрішньопредметні зв'язки Лексикологія. Вставні слова. Звертання. Найуживаніші фразеологізми. Граматика. Частина мови, якими виражаються звертання, вставні слова, однорідні члени речення. Займенники, сполучники, прислівники. Синоніми. Культура мовлення. Інтонавання речень зі звертаннями, вставними словами та однорідними членами речення різних за метою висловлювання. Текст (риторичний аспект) Звертання, вставні слова, однорідні члени речення у власних висловлюваннях на певну тему.</p>	<p>чергування; використовує на письмі вивчені орфограми й пунктограми.</p>
Лексикологія. Фразеологія		
3.	<p style="text-align: center;">Лексичне значення слова</p> <p>Однозначні і багатозначні слова (повторення). Вживання багатозначних слів у прямому і переносному значеннях (повторення). Лексична помилка (практично).</p>	<p>Учень (учениця): знає, що вивчає лексикологія і фразеологія; розрізняє однозначні й багатозначні слова; знає про існування загальноживаних (нейтральні) і стилістично забарвлених</p>

<p>Загальноновживані (нейтральні) і стилістично забарвлені слова (практичне ознайомлення). Ознайомлення з тлумачним і перекладним словниками.</p> <p style="text-align: center;">Групи слів за значенням</p> <p>Синоніми, антоніми, омоніми. Ознайомлення зі словниками антонімів, синонімів.</p> <p style="text-align: center;">Фразеологізми</p> <p>Поняття про фразеологізм, його лексичне значення та джерела українських фразеологізмів. Прислів'я, приказки, крилаті вирази, афоризми як різновиди фразеологізмів. Фразеологізми в ролі членів речення. Ознайомлення із фразеологічним словником.</p> <p>Походження (етимологія) слова (практичне ознайомлення).</p> <p>Етимологічний словник української мови(практичне ознайомлення).</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки Культура мовлення і стилістика. Уживання слів відповідно до їх значення. Доречне використання слів із переносним значенням, стилістично забарвлених слів, лексичних повторів і синонімів як засобу зв'язку речень у тексті, а також синонімів для уникнення невиправданих повторів слів. Засвоєння складних випадків слововживання. Текст (риторичний аспект). Розвиток умінь виразнявати мовне оформлення висловлювання з допомогою лексико-</p>	<p>слів; групує слова за значенням; з'ясовує значення незнайомих слів через малюнки, піктограми, запитання до вчителя, батьків, учнів класу, використовує тлумачний словник; пояснює (з використанням доступних мовленнєвих засобів) значення відомих слів; знає та використовує у мовленні деякі фразеологізми; розуміє роль фразеологізмів у мовленні; пояснює (у нескладних випадках, (з використанням доступних мовленнєвих засобів)) значення відомих фразеологізмів, прислів'їв, приказок, крилатих висловів; користується тлумачним і фразеологічним словниками, словниками синонімів, антонімів; добирає з-поміж синонімів, антонімів, фразеологізмів найбільш відповідні контексту; використовує вивчені лексичні мовні засоби у різних мовленнєвих ситуаціях, для надання відповідного змісту та забарвлення висловлюванню; виправляє лексичні помилки (самостійно або за вказівкою вчителя).</p>
--	--

	<i>фразеологічних засобів.</i>	
Міжпредметні зв'язки. Епітети, порівняння, синоніми, характерні для усної народної творчості, фразеологізми (література).		
Словотвір. Орфографія		
4.	<p>Змінювання і творення слів</p> <p>Твірне слово.</p> <p>Основні способи словотворення: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний (відкидання від твірного слова префіксів, суфіксів і закінчення), складання основ (або слів), аббревіатури, перехід слів з однієї частини мови в іншу.</p> <p>Словотвірний ланцюжок. Словотвірний розбір слова. Словотвірний словник.</p> <p>Зміни приголосних при творенні слів: іменників із суфіксом -ин (а) від прикметників на -ський, -цький; буквосполученням -чн- (-шн-). Зміни приголосних при творенні відносних прикметників із суфіксами -ськ-, -цьк-, -зьк- та іменників з суфіксами -ств (о), -зтв (о), -цтв (о).</p> <p>Складні слова. Сполучні о, е в складних словах.</p> <p>Утворення складноскорочених слів.</p> <p style="text-align: center;">Правопис</p> <p>Правопис складних слів разом і через дефіс, написання слів з нів-; правопис складноскорочених слів.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>має уявлення про основні способи словотвору;</p> <p>знаходить приголосні, що зазнають змін при суфіксальному словотворенні;</p> <p>визначає спосіб творення відомих слів (самостійно або з допомогою вчителя);</p> <p>утворює нові слова вивченими способами;</p> <p>дотримується правил зміни приголосних при творенні слів: іменників із суфіксом -ин (а) від прикметників на -ський, -цький; буквосполученням -чн- (-шн-);</p> <p>дотримується правил зміни приголосних при творенні відносних прикметників із суфіксами -ськ-, -цьк-, -зьк- та іменників з суфіксами -ств (о), -зтв (о), -цтв (о);</p> <p>знаходить та вживає (залежно від можливостей дитини) сполучні о, е в складних словах;</p> <p>утворює словотвірний ланцюжок й словотвірне гніздо (самостійно, колективно або з допомогою вчителя);</p> <p>дотримується правопису складних слів разом і через дефіс, написання слів з нів-;</p> <p>дотримується правопису складноскорочених слів;</p> <p>знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила (самостійно або за вказівкою вчителя);</p> <p>користується словотвірним та орфографічним словниками;</p> <p>утворює за зразком і вживає складноскорочені слова у власному мовленні, узгоджуючи їх із прикметниками й дієсловами;</p>

	<p>Лексикологія й фразеологія</p> <p><i>Засвоєння нових слів, утворених різними способами, поетичних неологізмів із художніх творів.</i></p> <p>Грамматика</p> <p><i>Творення самостійних частин мови.</i></p> <p>Культура мовлення</p> <p><i>Вимова та наголошення складних і складноскорочених слів (відповідно до слухомовленнєвих можливостей дитини); вживання їх у мовленні з прикметниками й дієсловами.</i></p> <p>Текст (риторичний аспект). <i>Удосконалення вмінь забезпечувати зв'язність тексту, також шляхом використання у тому числі з використанням спільнокореневих слів.</i></p>	<p>пише й вимовляє складні й складноскорочені слова; складає речення зі словами, що перейшли з однієї частини мови в іншу (самостійно або з допомогою вчителя).</p>
<p>Морфологія. Орфографія Загальна характеристика частин мови.</p>		
5.	<p style="text-align: center;">Іменник</p> <p>Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники – назви істот і неістот (повторення). Іменники загальні й власні, конкретні та абстрактні. Збірні іменники.</p> <p>Рід іменників (повторення). Іменники спільного роду.</p> <p>Число іменників (повторення). Іменники, що мають форми тільки однини або тільки множини.</p> <p>Відмінки іменників, їх значення.</p>	<p>Учень (учениця): має уявлення про те, що вивчає морфологія; знає морфологічні ознаки іменника, його синтаксичну роль; знаходить іменники в реченні; визначає належність іменника до певної відміни й роду; пояснює основні значення відмінків; відмінює іменники; визначає форму іменника в реченні, значення іменникових суфіксів; використовує відмінкові закінчення іменників I–IV відмін, а також незмінювані іменники та іменники, що вживаються лише у власному мовленні;</p>

Відмінювання іменників. Поділ іменників на відміни й групи.

Відмінювання іменників I відміни. Відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку. Відмінювання іменників III – IV відмін. Незмінювані іменники. Рід незмінюваних іменників. Відмінювання іменників, що мають форму лише множини.

Особливості творення іменників.

Правопис іменників

Велика буква і лапки у власних назвах. **Не** з іменниками.

Букви **-а (-я), -у (-ю)** в закінченнях іменників чоловічого роду другої відміни.

Букви **е, и, і** в суфіксах **-ечок, -ечк, -ичок, -ичк, -інн (я), -ення (-я), -н (я), -инн (я), -ив (о), -ев (о)**.

Особливості написання іменників у кличному відмінку.

Написання й відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ, імен по батькові,

Внутрішньопредметні зв'язки

Лексикологія й фразеологія

Засвоєння нових слів на позначення осіб, предметів і явищ, прислів'їв, крилатих висловів.

Культура мовлення й стилістика

Використання в мовленні іменників – синонімів, омонімів.

Запобігання помилкам у визначенні роду окремих іменників (рояль, зал, рукопис), іменників спільного роду (староста, сирота, бідолаха, листоноша, нероба, сиротина). Уживання

утворює іменники різними способами (самостійно або з допомогою вчителя);

утворює і пише чоловічі й жіночі прізвища, імена по батькові;

знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила, граматичні помилки і стилістичні недоліки у вживанні іменників (самостійно або з допомогою вчителя);

користується орфографічним словником;

використовує в мовленні іменники-синоніми та іменники-антоніми, синонімічність відмінкових закінчень, кличний відмінок іменників при звертанні, деякі фразеологізми й крилаті вислови, до складу яких входять іменники;

усвідомлює роль іменників у досягненні точності, інформативності й виразності мовлення;

пише іменники з вивченими орфограмами, знаходить і виправляє помилки;

створює тексти на визначену соціокультурну тему, використовуючи вивчені виражальні можливості іменника.

	<p>відмінкових форм іменників, кличного відмінка при звертанні (земле, Василю, Олено, добродію, батьку).</p> <p>Синонімічність деяких відмінкових закінчень: купив сіль (солі), хліб (хліба), твого ім'я (імені), пас ягнята (ягнят).</p> <p>Текст (риторичний аспект). Залежність точності й ясності висловлення від правильного вживання іменника; вибір слова-іменника залежно від стилю й ситуації спілкування.</p>	
<p>Міжпредметні зв'язки. Слова з суфіксами зменшувально-пестливого значення й суфіксами згрубілості в художніх творах (література). Велика буква у власних назвах (історія, географія).</p>		
<p>б.</p>	<p style="text-align: center;">Прикметник</p> <p>Загальне значення прикметника, його морфологічні ознаки та синтаксична роль.</p> <p>Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні. Перехід прикметників з однієї групи в іншу.</p> <p>Ступені порівняння якісних прикметників, їх творення. Відмінювання прикметників. Повні й короткі форми прикметники.</p> <p>Прикметники твердої й м'якої груп.</p> <p>Творення прикметників. Перехід прикметників в іменники.</p> <p>Правопис прикметників Написання прикметників із суфіксами: -еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-, -ськ-, -цьк-, -зьк-. Букви е, о, и в прикметникових суфіксах -ев-(-ев-), -ов-(-йов-, -ьов-), -ин-, -ін-, -ичн-. Зміни</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>усвідомлює морфологічні ознаки прикметника, його синтаксичну роль;</p> <p>знаходить прикметники в реченні;</p> <p>визначає його значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль у реченні;</p> <p>відмінює прикметники твердої й м'якої груп;</p> <p>утворює правильно форми вищого і найвищого ступеня порівняння якісних прикметників; якісні, відносні й присвійні прикметники від інших частин мови за допомогою відомих способів словотвору;</p> <p>складає з ними речення; уживає у власному мовленні; правильно пише прикметники з вивченими орфограмами й пояснює їх, користуючись правилом;</p> <p>знаходить і виправляє помилки в правописі прикметників (самостійно або з допомогою вчителя);</p> <p>усвідомлює роль прикметників у досягненні точності й виразності мовлення;</p> <p>редагує тексти з метою усунення невиправданих повторів прикметників і заміни їх синонімами;</p> <p>читає й переказує (усно й письмово з використанням опорних слів, словосполучень, малюнків, піктографічних позначень) тексти з описами</p>

<p>приголосних при творенні відносних прикметників за допомогою суфіксів –ськ-, -ств(о), -цьк-, цтв(о), -зьк-, зтв(о). Написання не з прикметниками. Написання –н- і –ни- у прикметниках. Написання складних прикметників разом і через дефіс. Написання прізвищ прикметникової форми. Внутрішньопредметні зв'язки Культура мовлення й стилістика <i>Використання в мовленні прикметників-синонімів.</i> <i>Правильне вживання в мовленні вищого й найвищого ступенів порівняння прикметників.</i> Лексикологія. Фразеологія <i>Засвоєння прикметників-означень, фразеологізмів із прикметниками. Прикметники-синоніми та антоніми.</i> Текст (риторичний аспект) <i>Роль прикметників-епітетів у розкритті задуми висловлювання.</i></p>	<p>природи, приміщення; складає діалоги (використовуючи доступні мовленнєві засоби) відповідно до запропонованої ситуації, пов'язаної з особистими враженнями, спостереженнями, а також висловлювання на соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості прикметника.</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Використання прикметників для точного опису предметів, явищ і подій (географія, історія, ботаніка), епітет, порівняння, метафора (література).</p>	
<p>7.</p>	<p>Повторення і узагальнення вивченого за рік</p> <p>Учень (учениця): демонструє знання вивченого за рік матеріалу; класифікує, систематизує та узагальнює вивчений матеріал (з допомогою вчителя).</p>

Соціокультурна змістова лінія

<p align="center">Орієнтовний зміст навчального матеріалу</p>	<p align="center">Орієнтовні державні вимоги</p>
---	--

Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлювань учнів	до рівня соціокультурної компетентності учнів
<p>Я і українська мова й література.</p> <p>Я і Батьківщина, (її природа, історія)</p> <p>Я і національна культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин, українська пісня).</p> <p>Я і мистецтво (традиційне й професійне).</p> <p>Я і ти (члени родини, друзі,</p>	<p>Українська мова – основа національної ідентичності.</p> <p>Етнографічне районування України. Рослинний і тваринний світ рідного краю. Особливості природного ландшафту України. Сім природних чудес України. Гармонія людини й природи.</p> <p>Родинно-побутова культура українців. Народна пісня – душа народу. Колискова. Обрядові пісні. Історія кобзарства в Україні. Кобзарі й лірники. Гумористична й сатирична творчість українського народу. Національне традиційне вбрання українців. Символіка народного костюма. Українська народна архітектура.</p> <p>Художньо-культурна цінність декоративно-прикладного мистецтва. Плетіння, вишивка, ткацтво, килимкарство,</p>	<p>«Барви українського слова», «Чистіша від сльози вона хай буде».</p> <p>«Барвінковий край», «Рідні краєвиди»,</p> <p>«Велична премудра природа».</p> <p>«Наша дума, наша пісня не вмре, не загине» (Т.Шевченко), «Мамина пісня», «Ой весна, весна, днем красна», «Про що розповідає старенька хата».</p> <p>«Одягни вишиванку».</p> <p>«Мережила скатертину».</p> <p>«Ой, роде наш красний», «Із замуленого джерела води не нап'єшся».</p> <p>«Люди, з яких я беру приклад»,</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи сприйняті на слухо-зоровій основі відомості і добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети, використовувачи доступні комунікативні засоби словесної або жестової мови;</p> <p>використовує українську словесну мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини, української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу;</p> <p>усвідомлює необхідність бути готовим і здатним дотримуватися морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності.</p>

товариші). Я і ми (родина, класний колектив, народ, людство). Я як особистість	кераміка, мереживо тощо. Моя родина, родовід. Родинні цінності, свята й традиції. Мати – берегиня роду. Життя за нормами народної моралі. Етика спілкування. Слово як духовна святиня. Домашні обов'язки. Дружба й товаришування. Світ моїх захоплень.	«Любить людей мене навчила мати...» (В.Симоненко). «Пізнай самого себе», «Не одяг прикрашає людину, а добрі справи».	
--	--	---	--

Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія

Види загальнонавчальних вмінь	Орієнтовні державні вимоги до рівня діяльнісної компетентності учнів
Організаційно-контрольні	Учень (учениця) <i>самостійно чи за допомогою вчителя:</i> визначає мотив і мету власної пізнавальної діяльності; планує діяльність для досягнення мети; розробляє план; оцінює здобутий <i>результат</i> засобами словесні або жестової мови і робить відповідні корективи.
Загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні)	Учень (учениця) <i>самостійно чи за необхідною допомогою вчителя:</i> аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності; порівнює, узагальнює мовні й позамовні поняття, явища, закономірності;

	<p>порівнює мовні й позамовні поняття, явища, закономірності у словесній і жестовій мовах;</p> <p>виділяє головне з-поміж другорядного;</p> <p>здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо);</p> <p>здійснює бібліографічний пошук необхідної інформації, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення;</p> <p>систематизує, зіставляє, інтерпретує отриману з різних джерел інформацію;</p> <p>моделює мовні й позамовні поняття, явища, закономірності.</p>
Творчі	<p>Учень (учениця) (з допомогою вчителя чи самостійно):</p> <p>уявляє словесно описані предмети і явища;</p> <p>переносить раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію;</p> <p>помічає й формулює проблему в процесі навчання засобами словесної або жестової мови;</p> <p>усвідомлює будову предмета вивчення;</p> <p>робить припущення щодо способу розв'язання певної проблеми;</p> <p>добирає аргументи для його доведення (у нескладних випадках), висловлює їх засобами словесної або жестової мови.</p>
Естетико-етичні	<p>Учень (учениця) помічає красу в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, у вчинках людей і результатах їхньої діяльності;</p> <p>критично оцінює свої вчинки, узгоджувати їх із загальнолюдськими моральними нормами;</p> <p>виявляє готовність і здатність творити добро словом і ділом.</p>

Корекційно-розвивальна змістова лінія

Мовленнєвий напрям

Формування мотиваційного компонента мовленнєвої діяльності	Створення наочно-образного підґрунтя для розвитку мовлення	Формування навичок сприймання мовлення	Формування навичок продукування мовлення та корекція різних сторін мовлення			
1.Заохочення використання словесного мовлення для спілкування. 2.Єдність вимог педколективу щодо використання словесного мовлення. 3.Залучення батьків до регулярного мовленнєвого спілкування з дітьми. 4.Добір цікавих художніх текстів та такого мовленнєвого матеріалу для вправ, який відповідає віковим інтересам і	1.Активне пізнання довкілля. 2.Усвідомлення логічних зв'язків та причинно-наслідкових залежностей, взаємин між людьми. 3.Встановлення єдностей між мовленнєвими одиницями та тією реальністю, яку вони позначають.	1.Формування навичок слухозоро-вібраційного сприймання усного мовлення з орієнтацією на видимі артикуляційні образи, доступні звукові сигнали, вібраційні відчуття. 2.Домислювання. 3.Врахування контексту та ситуації спілкування для усвідомлення змісту сказаного 4.Формування навичок усвідомленого читання з орієнтацією на знайомі слова,	Формування фонетичної сторони мовлення, вправлення у правильному промовлянні, попередження недоліків та корекція: а)голосоутворення; б)звуковимови, в)темпу промовляння, г)ритму та мелодики, д)інтонаційного оформлення	Формування та корекція синтаксичної сторони мовлення: а)вправлення у впізнаванні знайомих синтаксичних конструкцій, б)побудова речень за заданими синтаксичними конструкціями, в)узгодження слів у синтаксичних конструкціях різної складності, г)усвідомлення типовості синтаксичних конструкцій в українській мові, д)усвідомлення варіативності синтаксичних	Формування лексико-семантичної сторони мовлення: а)розширення словникового запасу, б)поглиблення словесних значень, в)поетапне формування понять на доступному дітям рівні, г)порівняння слів та висловлювань за значеннями, д)групування слів за значенням та ситуативним використанням.	Формування та корекція граматичної сторони мовлення: а)попередження та подолання аграматизмів у писемному та усному мовленні, б)практичне засвоєння формальних ознак та смислу мовних категорій числа, роду, особи, відмінку, часу та їх правильне використання (з допомогою вчителя або самостійно залежно від можливостей дітей) у мовленнєвій практиці, в)тренування у практичному застосуванні правил

<p>потребам дітей. 5.Забезпечення умов для спілкування з чуючими однолітками. 6.Організація пізнавальних екскурсій. 7.Перегляд та обговорення кінофільмів. 8.Обговорення цікавих подій з власного досвіду дітей, з життя людей нашої країни та інших країн.</p>		<p>словосполучення та синтаксичні конструкції. 5.Розвиток вмінь усвідомлювати зміст, використовуючи ілюстрації, контекст. 6.Опанування різних способів дізнаватися значення незнайомих слів (запитати у вчителя, подивитися у словнику тощо). 7.Удосконалення навички співвідношення словесних мовленнєвих одиниць з жестовими позначеннями як способу усвідомлення змісту сприйнятого мовленнєвого матеріалу.</p>		<p>конструкцій, е)усвідомлення універсальності та варіативності мовленнєвих одиниць, що зумовлює їх використання у різних синтаксичних конструкціях.</p>		<p>правопису, г)контроль за дотриманням правил орфоєпії під час говоріння.</p>
---	--	---	--	--	--	--

		8. Формування вміння порівнювати мовні закономірності, притаманні словесній та жестовій мові для усвідомлення сприйнятого.				
Немовленські напрями						
пізнавальний		сенсорний		особистісний		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування пізнавальної активності. 2. Розвиток усіх видів пам'яті на матеріалі, що вивчається. 3. Розвиток уваги. 4. Розвиток уяви. 5. Корекційний розвиток розумових дій та операцій (порівняння, узагальнення, конкретизації, аналізу, синтезу), логічних форм мислення (понять, суджень, умовиводів). 6. Формування вміння розкривати причинно-наслідкові зв'язки на доступному кожному учневі рівні. 7. Розвиток словесно-логічного мислення на мовленнєвому матеріалі, який вивчається. 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток зорового сприймання як компенсаторного механізму, що забезпечує свідоме сприймання і усвідомлення різної інформації, передусім зверненого мовлення (словесного в усній та писемній формі, дактильного, жестового). 2. Розвиток зорово-моторної координації. 3. Розвиток кінестетичних відчуттів через вправлення у правильному артикулюванні, подолання артикуляційних труднощів, використання специфічних комунікативних засобів. 4. Розвиток тактильних відчуттів через сприймання вібрацій, зосередження уваги на їх особливостях (силі, напрямку, тривалості, ритмі тощо). 5. Формування компенсаторних навичок отримання інформації через смак, запах, використовуючи прийом обмацування, 		<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток цілеспрямованості діяльності, самоконтролю (плануючого, операційного, заключного). 2. Формування впевненості у собі, усвідомлення своєї неповторності, своєрідності, особистісної цінності. 3. Розвиток емоційно-вольової сфери. 		

	постукування, уважного розглядання та ін.	
--	---	--

7 клас

Мовленнєва змістова лінія

№ п\п	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня мовленнєвої компетентності учнів
1.	<p>Відомості про мовлення</p> <p>Повторення вивченого про мовлення: стилі, типи, жанри.</p> <p>Поняття про публіцистичний стиль.</p> <p>Поняття про офіційно-діловий стиль.</p> <p>Ситуація спілкування та її складові: адресант та адресат мовлення, тема, мета і місце спілкування, основна думка висловлювання (практично).</p> <p>Повторення вивченого про текст, його структурні особливості, мовні засоби зв'язку речень у тексті.</p> <p>Мікротеми тексту (практично).</p> <p>Складний план готового тексту (практично).</p> <p>Ознайомлювальне читання (практично).</p> <p>Основні джерела добору матеріалу для твору, його добір і систематизація.</p> <p>Особливості побудови опису зовнішності людини, опису дій, роздуму дискусійного характеру.</p> <p>Поняття про стилістичну помилку (практично).</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>розпізнає стилі мовлення (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний);</p> <p>розпізнає типи мовлення (розповідь, опис зовнішності людини, процесу праці, роздум дискусійного характеру);</p> <p>розпізнає жанри мовлення (оповідання, замітка, розписка), особливості їх побудови;</p> <p>визначає ситуацію спілкування, називає її складові;</p> <p>розпізнає текст, його структурні особливості, загальні мовні засоби міжфразного зв'язку в тексті (службові і вставні слова, єдність видо-часових форм дієслів-присудків, займенники, числівники);</p> <p>виділяє (практично, <i>напр.: про ..</i>) мікротеми тексту;</p> <p>складає (самостійно, колективно, з допомогою вчителя) складний план тексту;</p> <p>має практичне уявлення про ознайомлювальне читання;</p> <p>добирає матеріали для твору з різних джерел інформації;</p> <p>робить усний та письмовий опис зовнішності людини, дій, будує текст-роздум дискусійного характеру (самостійно або з допомогою опорних слів, словосполучень);</p> <p>знаходить і виправляє стилістичні помилки (самостійно або з допомогою вчителя).</p>
Види робіт		

<p>2.</p>	<p>Сприймання чужого мовлення</p> <p><i>Сприймання і розуміння мовлення</i></p> <p>Сприймання і розуміння зверненого усного мовлення.</p> <p>Сприймання і розуміння текстів діалогічного і монологічного характеру, що належать до таких стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, наукового; типів: розповідь, опис (в т. ч. опис приміщення і природи), роздум; жанрів мовлення: оповідання, замітка, стаття, п'єса, вірш, казка, байка, легенда, переказ, пісня; загадка, прислів'я, приказки (об'єднані певною темою).</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>уважно сприймає і розуміє усні висловлювання, побудовані із знайомих слів і конструкцій, з опорою на видимі артикуляційні образи та доступні звукові сигнали, враховує міміку та емоційні прояви того, хто говорить (читає), ситуацію спілкування;</p> <p>слідкує за мовленням та його особливостями;</p> <p>усвідомлює під час слухо-зорового сприймання та читання смисл інформації, вираженої у висловлюванні словесно (доступними мовленнєвими засобами) та емоційно;</p> <p>усвідомлює зміст прочитаного (доступного за змістом і структурою) тексту, спираючись на знайомий матеріал, ілюстрації, тематику, з'ясовує значення незрозумілих елементів;</p> <p>усвідомлює фактичний зміст висловлювань інших людей (розповіді, повідомлення та ін.), орієнтуючись на знайомі слова і конструкції, ситуацію спілкування, емоційне та інтонаційне (за можливостями учня) забарвлення мовлення, артикуляційні образи, слідкує за мовленням та його особливостями;</p> <p>слідкує за мовленням та його особливостями;</p> <p>визначає тему й основну думку, причинно-наслідкові зв'язки, основну і другорядну інформацію, зображувально-виражальні особливості тексту;</p> <p>читає мовчки відповідно до його віку незнайомі тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення;</p> <p>переглядає більші за обсягом тексти, ніж у попередніх класах, швидко знаходячи в них указані вчителем елементи тексту та змісту (виділені спеціальним шрифтом слова, розділові знаки, зноски, кількість абзаців на сторінці та ін., пряму мову та діалог, порівняння, опис чи роздум, висновки тощо), основну і другорядну інформацію;</p> <p>осмислює і запам'ятовує найважливіші змістові віхи прочитаного;</p> <p>ділить текст на логічні частини (з допомогою вчителя або самостійно);</p> <p>складає простий план готового тексту (з допомогою вчителя або самостійно);</p> <p>прогнозує зміст висловлювання за формулюванням теми, поданим планом;</p>
-----------	--	---

<p style="text-align: center;">Читання мовчки і вголос</p> <p>Читання мовчки текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до таких стилів: художнього, наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, розмовного; типів мовлення: розповідь, опис, роздум (зокрема опис зовнішності людини, опис дій, роздум дискусійного характеру); жанрів: оповідання, стаття, нарис, замітка, п'єса, казка, пісня, легенда, переказ, байка, загадка, прислів'я, приказки. Ознайомлювальне читання (практично).</p> <p>Читання вголос художніх, науково-популярних, публіцистичних текстів, що належать до таких жанрів мовлення, як оповідання, п'єса, стаття, нарис, замітка, переказ, легенда, байка, вірш, пісня, прислів'я, усмішки (вивчення деяких напам'ять або близько до тексту для збагачення</p>	<p>виокремлює ключові слова й записує їх; розрізняє прямо не виражену в тексті емоційно-оцінну інформацію; визначає відому й нову інформацію; визначає основну й другорядну інформацію, причинно-наслідкові зв'язки; оцінює сприйняте, співвідносить його із своїм життєвим досвідом.</p> <p>Учень (учениця): читає мовчки відповідно незнайомі тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення з прийнятною швидкістю; користується з певною метою залежно від мовленнєвої ситуації ознайомлювальним видом читання (відшуковує потрібну інформацію, читаючи заголовки, назву, анотацію, початок, кінцівку, окремі фрагменти тексту, орієнтується в його композиції, виділяє ключові слова, основну й другорядну інформацію, ділить текст на змістові частини, максимально повно охоплює дібраний матеріал); складає складний план прочитаного; визначає причинно-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні особливості тексту; оцінює прочитане (його зміст, форму, авторський задум і мовне оформлення).</p> <p>Учень (учениця): читає вголос знайомі тексти (складніші порівняно з попередніми класами) різних стилів, типів і жанрів мовлення з достатньою швидкістю, плавно, виражає з допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, авторський задум (дотримання орфоепічних та інтонаційних норм відповідно можливостей учня); оцінює прочитаний уголос текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення).</p>
---	---

	власного мовлення)	
3.	<p>Відтворення готового тексту Перекази за простим і складним планами. Говоріння: Докладний переказ розповідного тексту художнього стилю з елементами опису зовнішності людини. Докладний переказ тексту публіцистичного стилю мовлення. Стислий переказ тексту наукового стилю. Письмо: Докладні перекази розповідного тексту з елементами опису зовнішності людини в художньому стилі й тексту-роздуму дискусійного характеру. Стислий переказ розповідного тексту з елементами опису дій в художньому стилі.</p>	<p>Учень (учениця): переказує докладно й стисло (усно й письмово) сприйняті тексти художнього, наукового й публіцистичного стилів мовлення за самостійно складеним простим та складним планом; підпорядковує висловлювання темі й основній думці; враховує комунікативне завдання; дотримується композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму; помічає і виправляє недоліки у своєму мовленні (самостійно та за вказівкою вчителя); оцінює текст (його зміст, форму, авторський задум і мовне оформлення).</p>
4.	<p>Створення власних висловлювань Діалогічне мовлення Діалог, який доповнює почутий або прочитаний текст, його розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з характеристикою людей; діалог дискусійного характеру.</p>	<p>Учень (учениця): ініціює, підтримує діалог у різних побутових та навчальних ситуаціях; використовує діалогічне мовлення для отримання, уточнення інформації, обміну думками; складає діалог за зразком, поданим початком або закінченням, діалоги до монологічних текстів, доповнює відсутні репліки в поданому діалозі; розігрує діалог (кількість реплік залежить від можливостей учнів) відповідно до запропонованої ситуації спілкування, досягаючи комунікативної мети, аргументуючи висловлені тези, спростовуючи помилкові висловлювання співрозмовника (використовує знайомий мовленнєвий матеріал); додержується норм української літературної мови (відповідно до можливостей учня) й правил спілкування; висловлює особисту позицію щодо обговорюваної теми, добираючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, даючи влучну, дотепну відповідь</p>

<p>Монологічне мовлення Твори за простим і складним планами. Говоріння: Твір-опис зовнішності людини в художньому стилі. Твір-опис дій на основі власних спостережень (у формі інструкцій або настанов, керівництва до виконання певних дій). Твір-роздум дискусійного характеру публіцистичного стилю. Письмо: Твір-опис зовнішності людини за картиною в художньому стилі. Твір-опис дій, виконуваних автором в художньому стилі (наприклад, приготування обіду, моделювання, малювання, шиття, вишивання тощо). Твір-оповідання за поданим сюжетом. Портретний нарис у публіцистичному стилі. Анотація. Ділові папери. Розписка.</p>	<p>із використанням прислів'їв і приказок (використовує знайомий мовленнєвий матеріал); оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення). Учень (учениця): складає усні й письмові твори за простим і складним планами, обираючи відповідній ситуації спілкування стиль мовлення (розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), типи мовлення (зокрема твори-описи зовнішності людини й дій, твір-роздум дискусійного характеру); жанри мовлення (оповідання за поданим сюжетом, портретний нарис, анотація, розписка); мовні засоби відповідно до задуму висловлювання, стилю, типу й жанру мовлення; збирає й систематизує матеріал для твору; додержується вимог до мовлення (відповідно до можливостей учня) й основних правил спілкування; помічає й виправляє недоліки у власному мовленні (самостійно та за вказівкою вчителя); вміє скласти оголошення, записку, лист, використовуючи засвоєний мовленнєвий матеріал; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення), користуючись доступними мовленнєвими засобами.</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Письмова характеристика літературного героя; елементарний аналіз змісту й художніх засобів твору-живопису про подвиг людей; передача динаміки дій (образотворче мистецтво); нариси на суспільну тему (історія).</p>	

Мовна змістова лінія

№ п\п	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня мовної компетентності учнів
Вступ		
1.	Краса і багатство української мови	<p>Учень (учениця):</p> <p>розуміє значення опанування словесної мови для життя у суспільстві;</p> <p>усвідомлює красу і багатство української словесної мови;</p> <p>використовує українську словесну мову у спілкуванні та навчанні, для отримання необхідної інформації;</p> <p>знає, знаходить у тексті і використовує у мовленні деякі засоби милозвучності української мови;</p> <p>усвідомлює роль мови в збереженні духовних надбань народу, цілісності і незалежності української держави.</p>
Повторення, узагальнення та поглиблення вивченого у попередніх класах		
2.	<p>Словосполучення і речення</p> <p>Головні члени речення. Просте речення. Звертання, вставні слова, однорідні члени речення у простому реченні. Розділові знаки у простому реченні. Складне речення. Пряма мова.</p> <p>Текст</p> <p>Структура тексту: зачин, основна частина, кінцівка; відоме й нове. Тема й основна думка тексту. Види зв'язку речень у тексті: послідовний, паралельний (практично). Типи і стилі тексту. Поняття про офіційно-діловий стиль.</p> <p>Правопис</p> <p>Розділові знаки у простому реченні. Розділові знаки у складному реченні і при прямій мові та діалозі.</p> <p>Орфограми в коренях, префіксах, суфіксах і на межі значущих частин слова та основ.</p> <p><i>Частини мови</i></p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>розрізняє словосполучення і речення, прості речення і складні, типи і стилі мовлення;</p> <p>визначає головне і залежне слово у словосполученні, головні та другорядні члени речення, типи і стилі мовлення;</p> <p>знаходить у реченні вставні слова, звертання й однорідні члени речення;</p> <p>називає частини мови, якими вони виражені;</p> <p>розставляє правильно розділові знаки у простих ускладнених реченнях і складних реченнях;</p> <p>пояснює орфограми і пунктограми за допомогою вивчених правил;</p> <p>знаходить і виправляє орфографічні і пунктуаційні помилки на вивчені правила;</p> <p>будує речення зі звертаннями, вставними словами, однорідними членами речення; із простих речень — складне; тексти офіційно-ділового стилю та інших стилів;</p> <p>помічає й виправляє порушення вимог до культури мовлення при інтонуванні простих і складних речень, усуває недоліки в структурі і стилі тексту;</p> <p>складає усні й письмові монологічні висловлювання на певну соціокультурну тему відповідно до визначеної комунікативної мети на основі власного життєвого досвіду, використовуючи звертання, вставні слова, прості і складні</p>

	<p>Внутрішньопредметні зв'язки Лексикологія і фразеологія. <i>Вставні слова, найуживаніші фразеологізми зі звертаннями і вставними словами.</i></p> <p>Грамматика. <i>Частини мови, якими виражаються звертання, вставні слова, однорідні члени речення. Займенники, сполучники, прислівники, повтори спільнокореневих слів, контекстуальні синоніми як засоби зв'язку речень у тексті.</i></p> <p>Культура мовлення. <i>Правильне інтонування простих речень із звертаннями, вставними словами та однорідними членами речення, різними за метою висловлювання. Інтонування складних речень. Засвоєння стандартних висловів, словосполучень в офіційно-діловому стилі.</i></p> <p>Текст (риторичний аспект). <i>Звертання, вставні слова, однорідні члени речення у власних висловлюваннях на певну тему.</i></p>	<p>речення з прямою і непрямою мовою та діалоги.</p>
Лексикологія		
3.	<p>Групи слів за їх походженням Власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Тлумачний словник української мови. Словник іншомовних слів. <i>Активна і пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми.</i> <i>Групи слів за вживанням: загальноповживані та стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова і терміни, просторічні слова,</i></p>	<p>Учень (учениця): називає основні терміни розділу і знає, що вони означають; визначає лексичне значення слова, групи слів за значенням, походженням, уживанням у мові; стилістичну роль діалектизмів, професійних слів, термінів, архаїзмів і неологізмів у художніх та науково-публіцистичних текстах; доводить аргументовано приналежність слова до певної групи лексики; редагує тексти з лексичними помилками; користується словником іншомовних слів; уміє доречно використовувати у власному мовленні вивчені пласти лексики; складає висловлювання про професію з описом процесів праці;</p>

	<p>жаргонізми. Офіційно-ділова лексика. Внутрішньопредметні зв'язки Фонетика, орфоенія. Вимова слів іншомовного походження, передача звуків в українській мові. Культура мовлення і стилістика. Доречне вживання вивчених пластів лексики у власному мовленні; визначення їх ролі у текстах різних стилів. Текст (риторичний аспект). Удосконалення умінь і навичок дотримуватися морально-етичних норм у процесі спілкування.</p>	<p>бере участь у розігруванні діалогів за певною ситуацією в офіційно-діловому стилі.</p>
Морфологія. Орфографія		
4.	<p>Числівник Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль числівника. Числівники кількісні (на позначення цілих чисел, дробові, збірні) і порядкові. Числівники прості, складні і складені. Відмінювання числівників. Творення числівників. Правопис числівника Буква ь на кінці числівників і перед закінченням у непрямих відмінках. Роздільне написання складених числівників. Написання разом порядкових числівників з -тисячний. Внутрішньопредметні зв'язки Культура мовлення і стилістика. Правильне вживання кількісних числівників з іменниками у всіх відмінках.</p>	<p>Учень (учениця): знає загальне значення числівника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль у реченні; знаходить числівники в тексті; визначає їх граматичні ознаки; утворює і вживає правильно відмінникові форми числівників; поєднує правильно числівники з іменниками; знаходить вивчені орфограми в числівниках, пояснює їх правилами; помічає і виправляє помилки на вивчені правила; аналізує тексти щодо стилістичної ролі в них числівників; складає речення, висловлювання з використанням прислів'їв, крилатих висловів, до складу яких входять числівники; створює діалоги з уживанням дат і точного позначення часу, а також усні, письмові висловлювання на певну тему, використовуючи виражальні можливості числівників.</p>

	<p><i>Уживання числівників для позначення дат, часу (годин).</i></p> <p>Лексикологія і фразеологія. Засвоєння числівників на позначення дат і годин. Числівники у фразеологізмах; засвоєння таких фразеологізмів.</p> <p>Текст (риторичний аспект). Використання числівників з метою надання текстові переконливості, точності; почуття міри у вживанні числівників.</p>	
<p>Міжпредметні зв'язки. Правильне використання форм числівників під час читання й усного пояснення задач, прикладів (фізика, математика); використання числівників у відповідях на уроках (історія, географія, хімія).</p>		
<p>5.</p>	<p>Займенник Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль займенника. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні; питальні й відносні; заперечні; означальні й неозначені (ознайомлення). Відмінювання займенників усіх розрядів. Правопис займенників Приставний <i>н</i> у формах особових і вказівних займенників. Написання разом і через дефіс неозначених займенників. Правопис заперечних займенників. Написання займенників з прийменниками окремо. Внутрішньопредметні зв'язки Культура мовлення і стилістика. Уживання займенників для зв'язку речень у тексті. Використання особового займенника <i>Ви</i> у ввічливому значенні при звертанні до однієї особи. Лексикологія і фразеологія. Засвоєння</p>	<p>Учень (учениця): знає значення, морфологічні ознаки і синтаксичну роль займенника; знаходить займенники в тексті; визначає морфологічні ознаки й синтаксичну роль займенників у реченні; утворює неозначені й заперечні займенники; відмінює правильно всі розряди займенників; знаходить вивчені орфограми і пояснює їх доступними мовленнєвими засобами; помічає і виправляє помилки в написанні і вживанні займенників; аналізує тексти щодо стилістичної ролі в них займенників; уживає займенники для зв'язку речень у тексті; правильно поєднує займенники з прийменниками; створює монологи і діалоги-роздуми про вчинки людей з використанням виражальних можливостей займенника для розкриття задуму висловлювання (використовуючи знайомий мовленнєвий матеріал).</p>

	<p><i>фразеологізмів, прислів'їв, крилатих висловів, до складу яких входять займенники. Текст (риторичний аспект). Займенники я і ми у спілкуванні.</i></p>	
<p>Міжпредметні зв'язки. Використання займенників у відповідях учнів на уроках історії, географії, літератури, предметах природничо-математичного циклу.</p>		
<p>6.</p>	<p>Дієслово Загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль дієслова. Форми дієслова: неозначена форма, особові форми, дієприкметник, дієприслівник, безособові форми на <i>-но</i>, <i>-то</i> (загальне ознайомлення). Неозначена форма (інфінітив) та особові форми. Докоаний і недокоаний види дієслова. Часи дієслова. Теперішній час. Минулий час. Зміна дієслів у минулому часі. Майбутній час. Дієслова I і II дієвідмін. Дієвідмінювання дієслів теперішнього і майбутнього часу. Способи дієслів (дійсний, умовний, наказовий). Творення дієслів умовного способу і наказового способу. Безособові дієслова. Способи творення дієслів. Правопис дієслів <i>Не</i> з дієсловами (повторення). Правопис <i>-ться</i>, <i>-шся</i> в кінці дієслів (повторення). Букви <i>е</i>, <i>и</i> в особових закінченнях дієслів I і II дієвідмін (повторення). Буква <i>ь</i> у дієсловах наказового способу. Внутрішньопредметні зв'язки</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>знає загальне значення дієслова, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль, використовує у власному мовленні; знаходить дієслово в реченні; визначає форми дієслова, граматичні ознаки, належність до певної дієвідміни, знає і використовує засоби творення видових пар дієслів; вимовляє дієслова з дотримання орфоепічних норм відповідно до можливостей учня; правильно пише дієслова з вивченими орфограмами; аргументує написання орфограм (доступними мовленнєвими засобами); знаходить і виправляє допущені помилки на вивчені орфографічні правила, а також помилки у формі залежного слова (самостійно або за вказівкою вчителя); використовує правильно форми дієслів у мовленні; аналізує випадки використання дієслів із стилістичною метою, визначаючи їх виражальні можливості; конструює речення з дієсловами в усіх часах і особових формах, у т. ч. в переносному значенні; редагує тексти щодо заміни повторюваних дієслів синонімами, уживання одних дієслів одного способу замість інших; бере участь у розігруванні діалогів (будує на знайомому мовленнєвому матеріалі) відповідно до запропонованої ситуації спілкування, використовуючи з комунікативною метою дієслова у формі одного часу і способу замість іншого; складає усні чи письмові висловлювання на певну соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості дієслова, у т. ч. висловлювання у художньому стилі з дієсловами у 2 ос. однини; ділові папери (інструкцію) з дієсловами у 3 особі множини.</p>

	<p>Лексикологія і фразеологія. Уживання діє-слів-синонімів, антонімів у переносному значенні; засвоєння найуживаніших фразеологізмів (в т. ч. приказок і прислів'їв), крилатих висловів, до складу яких входять дієслова.</p> <p>Фонетика. Орфоенія. Вимова дієслів на -ися, -ться. Чергування приголосних у дієсловах.</p> <p>Синтаксис. Уживання дієслова в ролі різних членів речення.</p> <p>Культура мовлення і стилістика. Засвоєння дієслівних словосполучень з керованим залежним словом. Уживання одних способів дієслів чи форм певного часу замість інших.</p> <p>Текст (риторичний аспект). Складання висловлювань у художньому стилі з дієсловами у 2 ос. однини; ділових паперів (інструкція) з дієсловами у 3 особі множини.</p>	
<p>Міжпредметні зв'язки. Метафора, уособлення (література).</p>		
<p>7.</p>	<p>Дієприкметник Дієприкметник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього і минулого часу. Дієприкметниковий зворот. Безособові дієслівні форми на -но, -то. Правопис дієприкметників Правопис голосних у закінченнях дієприкметників.</p>	<p>Учень (учениця): знає значення дієприкметника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль; відрізняє дієприкметник від прикметника; знаходить у реченні дієприкметник і дієприкметниковий зворот, безособові дієслівні форми на -но, -то; визначає дієприкметники активного і пасивного стану; засоби їх творення; пише правильно дієприкметники з вивченими орфограмами; правильно розставляє розділові знаки при дієприкметниковому звороті; пояснює орфограми в дієприкметнику і пунктограми з допомогою доступних мовленнєвих засобів; знаходить і виправляє в реченні помилки на вивчені орфографічні, граматичні і пунктуаційні правила (самостійно або за вказівкою вчителя);</p>

	<p>Відокремлення комами дієприкметникових зворотів (після означуваного іменника). Правопис голосних і приголосних у суфіксах дієприкметників.</p> <p>Написання <i>-н-</i> у дієприкметниках та <i>-нн-</i> у прикметниках дієприкметникового походження. <i>Не</i> з дієприкметниками.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки Лексикологія і фразеологія. Дієприкметникові синоніми, антоніми; фразеологізми (приказки і прислів'я), крилаті вислови, до складу яких входять дієприкметники.</p> <p>Синтаксис. Уживання дієприкметників і дієприкметникових зворотів у ролі другорядних членів речення.</p> <p>Культура мовлення і стилістика. Побудова речень з дієприкметниковими зворотами; синоніміка складних і простих речень з дієприкметниковими зворотами. Синоніміка речень активного і пасивного стану. Уживання в мовленні безособових форм на <i>-но, -то.</i></p> <p>Текст (риторичний аспект). Створення текстів-описів з уживанням дієприкметників і дієприкметникових зворотів.</p>	<p>інтонує речення з дієприкметниковими зворотами (за можливостями учня); складає речення з дієприкметниковими зворотами; замінює речення з дієприкметниковими зворотами підрядним реченням; вживає дієприкметники, дієприкметникові звороти, форми на <i>-но, -то</i>, а також фразеологізми, крилаті вислови, до складу яких входять дієприкметники, у власних висловлюваннях, зокрема в текстах-описах на певну соціокультурну тему (з використанням знайомого мовленнєвого матеріалу).</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Використання дієприкметників як засобу творення образності (література); використання дієприкметників у наукових текстах (історія, географія, біологія, фізика).</p>		
8.	<p>Дієприслівник Дієприслівник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Вид і час дієприслівників. Дієприслівники недоконаного й доконаного</p>	<p>Учень (учениця): усвідомлює загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль дієприслівника; знаходить дієприслівник, дієприслівниковий зворот у реченні; відрізняє дієприслівник від дієприкметника;</p>

	<p>виду, їх творення. Дієприслівниковий зворот.</p> <p>Правопис дієприслівників.</p> <p>Коми при дієприслівниковому звороті й одиничному дієприслівникові.</p> <p>Не з дієприслівниками.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p>Лексикологія й фразеологія.</p> <p>Дієприслівникові синоніми й антоніми.</p> <p>Найуживаніші фразеологізми (у т.ч. приказки й прислів'я) з дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами.</p> <p>Синтаксис. Пунктуація. Дієприслівники й дієприслівникові звороти в ролі другорядних членів речення. Розділові знаки при дієприслівниковому звороті й одиничних дієприслівниках.</p> <p>Культура мовлення.</p> <p>Правильне вживання дієприслівників у власному мовленні, дотримання інтонації в реченнях із дієприслівниковим зворотом.</p> <p>Текст (риторичний аспект).</p> <p>Використання дієприслівників та дієприслівникових зворотів для зв'язку речень у тексті.</p>	<p>визначає граматичні ознаки дієприслівника;</p> <p>пише правильно дієприслівники з вивченими орфограмами;</p> <p>розставляє розділові знаки при дієприслівниках і дієприслівникових зворотах;</p> <p>виправляє помилки у вживанні й правописі дієприслівників (самостійно або за вказівкою вчителя);</p> <p>правильно будує речення з дієприслівниковими зворотами, інтонуює їх відповідно до слухо-мовленневих можливостей.</p> <p>конструює прості речення з дієприслівниками й дієприслівниковими зворотами, замінює їх складними реченнями з підрядними обставинними;</p> <p>читає й переказує тексти з дієприслівниками й дієприслівниковими зворотами;</p> <p>складає монологи й діалоги, використовуючи виражальні можливості дієприслівників і дієприслівникових зворотів (використовує знайомий мовленневий матеріал).</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Використання дієприслівника для створення образності (художня література); використання дієприслівника в наукових текстах (історія, географія, біологія, хімія, фізика, математика).</p>		
<p>Повторення в кінці року</p>		
9.	<p>Лексикологія.</p> <p>Словотвір і орфографія.</p> <p>Морфологія й орфографія.</p> <p>Фонетика. Орфоепія</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>знає основні орфограми у вивчених частинах мови;</p> <p>знаходить у тексті і характеризує за граматичними ознаками вивчені частини мови;</p> <p>правильно вживає їх у власному мовленні;</p>

		знаходить помилки в тексті, виправляє і пояснює їх; складає твори на основі побаченого, почутого; класифікує, систематизує і узагальнює вивчений матеріал.
--	--	--

Соціокультурна змістова лінія

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Орієнтовні державні вимоги до рівня соціокультурної компетентності учнів
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлювань учнів	
<p>Я і українська мова й література.</p> <p>Я і Батьківщина (її природа, історія).</p> <p>Я і національна культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин, українська пісня).</p>	<p>Мова – скарбниця духовності народу.</p> <p>Формування української народності. Речові пам'ятки слов'ян, писемні джерела про слов'ян.</p> <p>Людина й природа. Різноманітність флори й фауни в Україні й на Землі. Екологічна культура людини.</p> <p>Матеріальна й духовна культура східних слов'ян. Культура Київської Русі. Звичаї й традиції</p>	<p>«Мова – цілюще народне джерело», «Щире слово, добре діло душу й серце обіграло».</p> <p>«Минуле свого краю завжди хвилює», «Найкраща вчителька нації – історія», «Вісники старовини», «Роль природи в житті людини», «Знати, щоб оберігати».</p> <p>«Мій обов'язок перед природою».</p> <p>«Відгомін минулого».</p> <p>«Наші обереги»</p> <p>«Моя улюблена пісня»</p> <p>«Прекрасне в моєму житті»</p> <p>«Крашанка і писанка».</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи сприйняті на слухо-зоровій основі відомості, добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети;</p> <p>добирає найбільш доцільні засоби спілкування словесною або жестовою мовою, враховуючи ситуацію та учасників спілкування (мовні традиції та вподобання, слухо-мовленнєві можливості співрозмовника);</p> <p>використовує українську словесну мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини, української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу;</p>

<p>Я і мистецтво (традиційне й професійне).</p> <p>Я і ти (члени родини, друзі, товариші).</p> <p>Я і ми (класний колектив, народ, людство).</p> <p>Я як особистість.</p>	<p>рідного краю.</p> <p>Українське образотворче мистецтво. Малярство. Іконопис. Народний живопис. Народна скульптура. Шевченко – художник.</p> <p>Родинні виховні традиції українців. Взаємини між чоловіком і жінкою. Народні пісні, приказки й прислів'я про родинно-сімейні стосунки. Друзі сім'ї й мої друзі. Моральні цінності і чесноти людини (порядність, чесність, доброта, гідність, скромність тощо).</p> <p>Покликання людини – пізнавати істину, творити добро,</p>	<p>«Усе дороги й дороги, а до матері – стежка...» (В.Коломієць), «Шануй батька й неньку, то буде тобі скрізь гладенько».</p> <p>«Україна – наш спільний дім».</p> <p>«Людина – найвеличніша з усіх істот»,</p> <p>«Мій життєвий вибір»,</p> <p>«Любіть землю! Любіть працю на землі» (О.Довженко).</p>	<p>усвідомлює необхідність бути готовим і здатним до дотримуватися морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності.</p>
---	--	--	---

	примножувати красу, оберігати рідну природу.		
--	--	--	--

Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія

Види загальнонавчальних умінь	Орієнтовні державні вимоги до рівня діяльнісної компетентності учнів
Організаційно-контрольні	Учень (учениця) (самостійно чи за допомогою вчителя): усвідомлює й визначає мотив і мету власної пізнавальної й життєтворчої діяльності; планує діяльність для досягнення мети, використовуючи словесну або жестову мову; розподіляє діяльність на етапи; здійснює визначений план; оцінює проміжні й кінцеві <i>результати</i> , використовуючи словесну або жестову мову; вносить необхідні корективи.

<p>Загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні)</p>	<p>Учень (учениця) <i>самостійно чи за необхідною допомогою вчителя:</i></p> <p>аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності; порівнює, узагальнює, конкретизує їх; порівнює мовні явища та закономірності у словесній та жестовій мові;</p> <p>робить висновки на основі спостережень; виділяє головне з-поміж другорядного; здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо), здійснює бібліографічний пошук, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення;</p> <p>систематизує, зіставляє, інтерпретує готову інформацію, використовуючи словесну або жестову мову; моделює мовні й позамовні поняття, явища, закономірності.</p>
<p>Творчі</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>уявляє словесно описані предмети і явища, фантазує на основі сприйнятого; прогнозує подальший розвиток певних явищ і висловлює прогноз з допомогою словесної або жестової мови;</p> <p>переносить раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; помічає й формулює словесною або жестовою мовою проблеми в процесі навчання й життєтворчості;</p> <p>усвідомлює будову предмета вивчення;</p> <p>робить припущення щодо способу розв'язання певної проблеми, висловлює їх з допомогою словесної або жестової мови; добирає аргументи для його доведення та ділиться ними із співрозмовниками з допомогою словесної або жестової мови; спростовує хибні припущення й твердження з допомогою словесної або жестової мови.</p>
<p>Естетико-етичні</p>	<p>Учень (учениця)</p> <p>помічає й цінує красу в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, вчинках людей і результатах</p>

<p>їхньої діяльності;</p> <p>критично оцінює відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, усуває помічені невідповідності;</p> <p>виявляє здатність поставити себе на місце іншої людини;</p> <p>усвідомлює й намагається творити добро словом і ділом.</p>

Корекційно-розвивальна змістова лінія

Мовленнєвий напрям

Формування мотиваційного компоненту мовленнєвої діяльності	Створення наочно-образного підґрунтя для розвитку мовлення	Формування навичок сприймання мовлення	Формування навичок продукування мовлення та корекція різних сторін мовлення			
<p>1.Заохочення використання словесного мовлення для спілкування.</p> <p>2.Єдність вимог педколективу щодо використання словесного мовлення.</p> <p>3.Залучення батьків до регулярного мовленнєвого</p>	<p>1.Активне пізнання довкілля.</p> <p>2.Усвідомлення логічних зв'язків та причинно-наслідкових залежностей, взаємин між людьми.</p> <p>3.Встановлення єдностей між мовленнєвими одиницями та</p>	<p>1.Формування навичок слухозоро-вібраційного сприймання усного мовлення з орієнтацією на видимі артикуляційні образи, доступні звукові сигнали, вібраційні відчуття.</p> <p>2.Домислювання.</p> <p>3.Враховання</p>	<p>Формування фонетичної сторони мовлення, вправлення у правильному промовлянні, попередження недоліків та корекція:</p> <p>а)голосоутворення;</p> <p>б)звукословування,</p> <p>в)темпу</p>	<p>Формування та корекція синтаксичної сторони мовлення:</p> <p>а)вправлення у впізнаванні знайомих конструкцій,</p> <p>б)побудова речень за заданими синтаксичними конструкціями,</p> <p>в)узгодження слів у</p>	<p>Формування лексико-семантичної сторони мовлення:</p> <p>а)розширення словникового запасу,</p> <p>б)поглиблення словесних значень,</p> <p>в)поетапне формування понять на доступному дітям рівні,</p> <p>г)порівняння слів та висловлювань за</p>	<p>Формування та корекція граматичної сторони мовлення:</p> <p>а)попередження та подолання аграматизмів у писемному та усному мовленні,</p> <p>б)практичне засвоєння формальних ознак та смислу мовних категорій числа, роду, особи, відмінку, часу</p>

<p>спілкування з дітьми. 4.Добір цікавих художніх текстів та такого мовленнєвого матеріалу для вправ, який відповідає віковим інтересам і потребам дітей. 5.Забезпечення умов для спілкування з чуючими однолітками. 6.Організація пізнавальних екскурсій. 7.Перегляд та обговорення кінофільмів. 8.Обговорення цікавих подій з власного досвіду дітей, з життя людей нашої країни та інших країн.</p>	<p>тією реальністю, яку вони позначають.</p>	<p>контексту та ситуації спілкування для усвідомлення змісту сказаного 4.Формування навичок усвідомленого читання з орієнтацією на знайомі слова, словосполучення та синтаксичні конструкції. 5.Розвиток вмінь усвідомлювати зміст, використовуючи ілюстрації, контекст. 6.Опанування різних способів дізнаватися значення незнайомих слів (запитати у вчителя, подивитися у словнику тощо). 7.Удосконалення навички співвідношення</p>	<p>промовляння, г)ритму та мелодики, д)інтонаційного оформлення</p>	<p>синтаксичних конструкціях різної складності, г)усвідомлення типовості синтаксичних конструкцій в українській мові, д)усвідомлення варіативності синтаксичних конструкцій, е)усвідомлення універсальності та варіативності мовленнєвих одиниць, що зумовлює їх використання у різних синтаксичних конструкціях.</p>	<p>значеннями, д)групування слів за значенням та ситуативним використанням.</p>	<p>та їх правильне використання (з допомогою вчителя або самостійно залежно від можливостей дітей) у мовленнєвій практиці, в)тренування у практичному застосуванні правил правопису, г)контроль за дотриманням правил орфоепії під час говоріння.</p>
--	--	---	---	---	---	---

		<p>словесних мовленнєвих одиниць з жестовими позначеннями як способу усвідомлення змісту сприйнятого мовленнєвого матеріалу.</p> <p>8. Формування вміння порівнювати мовні закономірності, притаманні словесній та жестовій мові для усвідомлення сприйнятого.</p>				
--	--	--	--	--	--	--

Немовленнєві напрями

пізнавальний	сенсорний	особистісний
<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування пізнавальної активності. 2. Розвиток усіх видів пам'яті на матеріалі, що вивчається. 3. Розвиток уваги. 4. Розвиток уяви. 5. Корекційний розвиток розумових дій та операцій (порівняння, узагальнення, конкретизації, аналізу, синтезу), логічних форм мислення (понять, 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток зорового сприймання як компенсаторного механізму, що забезпечує свідоме сприймання і усвідомлення різної інформації, передусім зверненого мовлення (словесного в усній та писемній формі, дактильного, жестового). 2. Розвиток зорово-моторної координації. 3. Розвиток кінестетичних відчуттів через 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток цілеспрямованості діяльності, самоконтролю (плануючого, операційного, заключного). 2. Формування впевненості у собі, усвідомлення своєї неповторності, своєрідності, особистісної цінності. 3. Розвиток емоційно-вольової сфери.

<p>суджень, умовиводів).</p> <p>6. Формування вміння розкривати причинно-наслідкові зв'язки на доступному кожному учневі рівні.</p> <p>7. Розвиток словесно-логічного мислення на мовленнєвому матеріалі, який вивчається.</p>	<p>вправляння у правильному артикулюванні, подолання артикуляційних труднощів, використання специфічних комунікативних засобів.</p> <p>4.Розвиток тактильних відчуттів через сприймання вібрацій, зосередження уваги на їх особливостях (силі, напрямку, тривалості, ритмі тощо).</p> <p>5.Формування компенсаторних навичок отримання інформації через смак, запах, використовуючи прийом обмацування, постукування, уважного розглядання та ін.</p>	
--	---	--